

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❖ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❖

Till att fördriva

svullnad och blodstockningar samt verka lindrande vid val av tryck, försträckningar, brännskador, till att hålla sår friska och rena utan förhindrande av läkning m. m., behövs ett giftfritt medel, som kan intränga genom hudens porer och verka fördelande och uppfriskande. Till följt av Sauerens ersättande utmärkta verkan i nämnda hänseende har det blivit en nödvändighetsartikel i varje hem, där man försöker upplåsa sina fabrikat och lexe till tillsedda sig till att vid inköpa montaga underhålliga efter ingar eller andra odugliga arona, som falskeligen förebäres i verttäffa Salubrin. Pa tilager Geller & Co, Stockholm.

SINGER "66"

MODERNASTE SYMASKIN

NYTTIGASTE MÖBEL

För kapitalister, särskilt fruntimmer har det länge varit ett önskningsmål att kunna överlämna värden av sina värdepapper och skötseln av sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet av det anförtrodda uppdraget, ävensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatavdelning (Kungsträdgårdsgatan 8. Expeditionstid $\frac{1}{2}$ 10—4.)

som under garanti av **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning av enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatavdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatavdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenter inflyttna medel. Vidare efterser Notariatavdelningen utlottningar av obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blivit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** av det ledigblivna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatavdelningen, underrättar Notariatavdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till avdelningen inbetalas varefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatavdelningen, att inteckningarna bliva vederbörlig tid förnyade. Om en avdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år per 1,000 kr. av depositionens värde, dock ej under 2 kr.

Ledig annousplats!

Telefon
539
Malmö

Perslow's

SIDEN &
MANUFAKTUR-
AFFÄR
alltid nyheter i största urval

HERTHA

ÅRGÅNG IV

15 JANUARI 1917

HÄFTE 2

Önskemål i äktenskapslagstiftningen.

I.

I snart 50 år, sedan bildandet av Föreningen för gift kvinnas äganderätt, har den svenska kvinnorörelsen inriktat sitt arbete på att söka förbättra den gifta kvinnans rättsliga ställning. Vad ha vi vunnit? Man kan anteckna en del partiella reformer, som direkt kunna tillskrivas det initiativ, som tagits av nämnda förening och det förbund, Fredrika-Bremer-Förbundet, vari den uppgick år 1895, och vi ha fått den första delen av vår nya giftermålsbalk, lagen om äktenskaps ingående och upplösning.

På grund av de principer, som kommit till uttryck i nämnda lag, kunna vi med all tillförsikt emotse fortsättningen, den länge väntade reformen av rättsreglerna för det bestående äktenskapet. Men vi ha vunnit mera. Det upplysningsarbete, som av Fredrika-Bremer-Förbundet och rösträttsföreningarna utförts landet runt, har givit en ökad förståelse för kvinnornas krav. Det har trängt in i det allmänna medvetandet, att det nu ej är tillräckligt med delreformer, att det kräves en fullständig omarbetning av hela familjerätten.

Andra länder, bl. a. Danmark och

Norge, ha gått före och antagit nya lagar på detta område. De ha principiellt tillerkänt den gifta kvinnan myndighet, men dock på viktiga punkter bibehållit rester av mannens uteslutande bestämmanderätt. Sedan dessa lagar antagits, har utvecklingen gått än ett steg framåt. Vi begära, att vår nya lag ej blott i princip skall erkänna den gifta kvinnans myndighet, utan även låta denna myndighet komma till uttryck i lagens skilda bestämmelser, i det den giver hustrun en med mannen likaberättigad ställning. Vi inse väl, att äktenskapet måste medföra vissa band på makarnas allmänna handlingsfrihet, men vi vilja betona, att dessa band icke böra påläggas ensidigt, ej endast drabba den ene av kontrahenterna.

Vår första fordran är, att mannens målsmanskap fullständigt upphäves, så att den gifta kvinnan får full rättslig handlingsförmåga.

Den finska lagberedningen karakteriserar målsmanskapet såsom "detta föråldrade och vilseledande, kvinnans och makans självkänsla sårande begrepp". Vi kunna understryka denna

definition av målsmanskapet, men vi vilja framhålla, att vår fordran på det sammans avskaffande ej endast är ett utslag av den moderna kvinnans självhävdelse, utan bottnar i en djupt känd övertygelse, att målsmanskapet ej är förenligt med den nuvarande uppfattningen av äktenskapet. Det är sant, målsmanskapet är så föråldrat, att det i många äktenskap ej framträder. Men det finnes dock. Det är, fastän osynligt, dock allestädes närvarande. Så länge målsmanskapet finnes, är hustrun ingen fullmyndig person. Dess verkningar sträcka sig in på alla områden. De inskränkningar, som gjorts i detsamma, åstadkomma osäkerhet och tvekan beträffande hustruns rätt och ställning, och ofrånkomligt är, att målsmanskapet giver mannen en rättsställning, som är kränkande för hustrun såsom personlighet. Och hon är ju dock liksom mannen en personlighet, med behov ej blott att reflektera över, utan även att vara så vitt möjligt självständig och självbestämmande i sin livsgärning.

Men, målsmanskapet och med det mannens bestämmanderätt kan ej borttagas utan att något sättes i dess ställe. Konflikter mellan makar kunna uppkomma, där viljorna stå stridiga, den enes mot den andras, och där avgörande dock måste träffas. Vi kunna ej finna annat än att avgörandet då måste överlämnas till opartiska utomstående, till en myndighet, vars sammansättning så vitt möjligt garanterar, att den utan juristeri ser till sakens kärna och därefter fattar sitt beslut. Jag tror ej, att våra vanliga underdomstolar och ej heller skiljedomsinstitutet, med sina

för tillfället valda ledamöter, äro fullt lämpliga för denna uppgift. Det måste nog tillskapas en särskild organisation härför, och beträffande denna ha vi det önskemålet, att även kvinnor måtte erhålla säte i densamma. Emot målsmanskapets upphävande och dess ersättande med en särskild myndighet har man invänt, att de frågor, som skulle komma att hänskjutas till denna myndighets avgörande, äro av den natur, att de ej lämpligen kunna överlämnas till utomståendes avgörande. Äktenskapets enhet kräver, att en där är den bestämmande. Erkänner man, att den verkliga enheten i äktenskapet består i båda kontrahenternas samstämmiga vilja samt att i själva verket varken mannen är den alltid bestämmande eller att hans vilja alltid är den rätta, förefaller det absurt att dock vilja bibehålla hans avgörande i alla verkliga konflikter. Vi tro ej, att den av oss angivna utvägen skall leda till att hemmets frågor allt för ofta eller i onödan skola dragas inför offentligheten. Vi äro övertygade om att denna utväg ej tillgripes, förän hemmets eller barnens väl och ve stå på spel. Men blotta medvetandet, att lagen ej utan prövning godtager den enes vilja, kommer att göra denne mera hänsynsfull, att övertänka rättmätigheten av en sin fordran, innan den vidhålles, och lika litet, som målsmanskapet framträder i lyckliga äktenskap, lika litet kommer där myndigheten att behöva anlitas. Det är ej för de goda familjeförhållandena, som vi behöva en äktenskapslag.

Om målsmanskapets upphävande å ena sidan nödvändiggör en sådan

myndighet, är det å andra sidan erforderligt, att lagen fastställer normer, av vilka det framgår i vilka avseenden makarna hava full personlig handlingsfrihet samt i vilka och i vad mån deras handlingsfrihet är inskränkt, eventuellt till gemensamt handlande.

Är målsmanskapet borta följer därav, att den gifta kvinnan blir en självständig juridisk person, som själv svarar för sina handlingar och även själv äger söka sin rätt. Mannens målsäganderätt för henne bortfaller. Hustruns rätt att ingå avtal blir ställd utom tvivel, och makarna bliva även inbördes avtalsberättigade med de inskränkningar, som kunna påkallas av hänsyn till tredje mans rätt. Än vidare, det bliver ej nödvändigt, att såsom nu är fallet, särskilt stadga, att den gifta kvinnan är behörig till olika uppdrag, oaktat hon står under mannens målsmanskap, och där tvekan nu råder, t. ex. i fråga om behörighet att vara förmyndare, blir hennes behörighet otvivelaktig.

Av ålder har det ansetts, att den del av mannens målsmanskap, som fått sitt uttryck i hans husbondevælde, motsvaras av hustruns husfrudöme. Även om man anser, att makarna gemensamt skola bestämma om hemmets gemensamma angelägenheter, kommer helt naturligt att ske en uppdelning av deras verksamhetsområden, där var och en handhaver detaljerna och där de böra hava rätt att träffa de avgöranden, som krävas. Denna princip borde vara så självklar, att den knappast behöver utsägas. Att, såsom skett i de tyska och schweiziska lagarna, fastslå denna princip i lagen genom att särskilt

bemyndiga hustrun att företaga de rättshandlingar, som erfordras för den inre hushållningen, och samtidigt inrymma mannen rätt att fråntaga henne densamma, synes oss vara att bibehålla mannens målsmanskap på en av de viktigaste punkterna. Skulle hustrun i vissa fall visa sig olämplig att handhava hemmets inre förvaltning, torde mannen böra få gå till vederbörande myndighet för att få henne skild därifrån. Ej heller bör det få bero på hans avgörande, huruvida hustrun skall ägna alla sina krafter åt hemmets skötsel. Det slitande arbete, som bliver den kvinnas lott, som, samtidigt med att hon har ett hem att vårda, skall sköta ett arbete utom hemmet, är sannerligen ej frestande. Om detta arbete ej utgör ett hennes verkliga livsintresse, är hon vanligen tvingad därtill av ekonomiska skäl, varöver hon ej råder, och den obönhörliga ekonomiska utvecklingen synes gå i motsatt riktning. Kvinnan bör själv ha yttersta bestämmanderätten var hennes arbetskraft bäst användes, och vi taga för givet, att nu gällande förbud för gift kvinna att utan mannens samtycke och borgen idka handel eller annat näringsyrke bortfaller i den nya lägstiftningen, ävensom att hon såsom fullt avtalsberättigad person skall med laga verkan kunna ingå arbetsavtal. I praktiken har så länge skett. Vem frågar en hjälphustru, som överenskommer att gå i s. k. hjälphus viss dag i veckan, om hon har sin mans tillåtelse därtill. Och på samma sätt torde det vanligen tillgå, när gift kvinna söker arbete. Mannens samtycke presumeras, och det ger hennes rätts-

handling verkan, till dess han tillkännagiver sin motsatta vilja. Skulle denna mannens bestämmanderätt bibehållas, är fältet fortfarande öppet för ett hans godtycke.

Att makarna gemensamt skola hava bestämmanderätten över barnen, att således modern jämte fadern skall vara förmyndare för dem, synes oss vara en så självklar sak, att vi ej behöva motivera densamma. Denna princip har ock blivit erkänd i den redan antagna lagen om äktenskaps ingående och upplösning, där det fordras föräldrarnas samtycke för omyndigs ingående av äktenskap. Det har, jag vill minnas i Finland, framkommit förslag om uppdelning av föräldramyndigheten, fadern för gossarna och modern för flickorna eller ock efter barnens ålder. Intet av dessa förslag synes vara ändamålsenligt. Den enda princip, som kan och bör fastslås, är att hänsynen till barnens bästa bör vara avgörande.

Till husbondeväldet hör även männens rätt att bestämma om familjens bostad och boningsort. Här kan uppstå fråga, huruvida makarna böra ha gemensam bestämmanderätt. Det synes mig riktigast, att avgörandet här lägges i dens hand, mannens eller hustruns, av vilken familjens utkomst huvudsakligen beror och av vilkens verksamhet vistelseorten betingas.

Om nu berörda förhållanden enligt vårt förmenande jämförelsevis lätt kunna ordnas i enlighet med av oss angivna principer, återstår dock det viktigaste och givet svåraste, ordnandet av makarnas förmögenhetsrättsliga förhållanden. Här känna kvinnorna än svårare

trycket av sin osjälvständighet, emedan missbruken av mannens målsmanskap oftare framträda. Det är också kravet på inskränkning i mannens förvaltningsrätt, som under de gångna åren starkast gjort sig gällande. Även här kräva vi en fullständig omläggning av nuvarande rätt.

Såsom av det av kvinnoföreningarna till lagberedningen ingivna uttalandet framgår, anse vi, att livsförhållandenas skiftande beskaffenhet betingar, att i lagen uppställas och utformas olika förmögenhetsrättsliga system. Redan nu finnes ju möjlighet att genom äktenskapsförord förändra det legala systemet och tillskapa nya former. Men detta är icke tillräckligt. Alltför ofta försummas ingäendet av förord, dels på grund av obekantskap med formerna, dels på grund av svårigheterna att få detsamma uppsatt, dels och vanligast därför att det tages såsom ett oberättigat mistroende mot fästmannen. Om däremot i lagen finnas flera likvärdiga system, blir det ej längre något underligt eller innebärande något mistroende, att man överlägger om vilket system man skall taga. Det är möjligt att det är lämpligast, att lagen uppställer ett system såsom det principala, det som skall lända till efterrättelse, om ej de blivande makarna tillkännagivit sin önskan att taga något annat. För min del tror jag visserligen det skulle vara önskvärt, om äktenskapskontrahenterna förpliktades att själva träffa sitt val. Därigenom skulle de tvingas att på förhand tänka sig in i de ekonomiska och rättsliga förhållanden, som bliva en följd av deras äktenskap. Dock, inom stora

lager av vår befolkning torde ännu de nödvändiga betingelserna saknas för att kunna träffa ett sådant val, varföre man kanske bör se tiden an, innan valet göres obligatoriskt. Vare sig med eller utan principalsystem bör det dock beredas makarna möjlighet att sedermera övergå från ett system till ett annat. Många anledningar kunna finnas, som göra detta önskvärdt, och vi anse även, att rätten att ingå äktenskapsförord bör utsträckas så att avtal mellan makar angående deras inbördes ekonomiska förhållanden kunna ingås även under bestående äktenskap, naturligtvis under för tredje mans rätt betryggande former. De svårigheter, som härvid möta, torde ej vara oöverkomliga, redan nu finnes ju möjlighet att genom bосkillnad kunna ändra system.

Vilka fordringar uppställa kvinnorna på de system, som kunna komma att upptagas i lagen? Det är huvudsakligen två principer, som vi begära få tillgodosedda.

Den ena: att kvinnornas ekonomiska självständighet och medbestämmanderätt ifråga om familjens ekonomi tryggas; den andra: att makarnas försörjningsplikt göres effektiv.

Vi förutsätta att ett system blir byggt på enskild egendom. Då vardera maken självständigt förvaltar sina tillgångar, sin arbetsförtjänst och all avkastning därav, är den andra makens medbestämmanderätt å ömse sidor utesluten. Huruvida make får någon ekonomisk självständighet, beror på huruvida han har någon egendom eller inkomst, och ett sådant system torde endast passa i

de äktenskap, där kontrahenterna förfoga över likvärdiga tillgångar. Det passar således ej till principalsystem. För att trygga efterlevande makes rätt bör arvsrätt mellan makar införas.

Förmögenhetssystem grundade på gemensam egendom äro av helt annan natur och fordra särskilda bestämmelser för att bereda makarna i viss mån ekonomisk självständighet och på samma gång trygga dem mot ensidiga förmögenhetsdispositioner. Hittills har mannen haft förvaltningsrätten. Han har utåt representerat äktenskapets enhet, och då han i regel är den, som tillför familjen de pekuniära existensmedlen, har han ansetts såsom familjeförsörjaren. Även då hustrun är en direkt producerande familjemedlem, såsom är fallet inom större delen av den jordbrukande klassen och som även bland arbetare i allmänhet blivit allt vanligare, har han haft förvaltningsrätten över ej blott självförvärvad inkomst utan även över boet i dess helhet, med undantag av hustruns direkta arbetsförtjänst. Vi veta allt för väl huru denna hustruns förvaltningsrätt i praktiken ställt sig, då hon ej haft förvaltningen över den omsatta arbetsförtjänsten. De svårigheter och missbruk, som mannens förvaltningsrätt medfört — jag talar ej om de lyckliga äktenskapen — äro även så väl kända, att jag ej behöver ingå därpå. Men, fränsett det faktum, att mannen ofta ej är den ende penningeförvärvande eller producerande familjemedlemmen, vilar uppfattningen att mannen är den huvudsaklige familjeförsörjaren på ett ytligt betraktelsesätt. Även om man ser saken uteslutande

från den ekonomiska sidan, är dock familjens utkomst, välstånd och förkovran ingalunda enbart beroende av de penningemedel, som familjen har till sitt förfogande. Ju mer inkomsterna närma sig existensminimum, beror det på det sätt, varpå inkomsterna tillvaratagas i den inre hushållningen, huruvida de skola räcka för familjens behov. Hustruns arbete i hemmet är för familjens ekonomi av lika stor betydelse som mannens förvärvsverksamhet. Värdet av hustruns så att säga negativa förvärvsverksamhet framträder med särskild tydlighet under nuvarande dyrtid. Huru nu få de redan förut knappa inkomsterna att räcka? Det går endast genom fördubblat arbete och sparsamhet i hemmet.

Det kan synas onödigt att framhålla betydelsen av kvinnans arbete i hemmet, då det ofta talas vackra ord därom. Här gäller det emellertid att icke blott erkänna det i ord, utan att i handling visa sin värdesättning genom att giva hustrun såsom familjeförsörjare medbestämmanderätt över det gemensamma boet. Och vilken rätt skall man giva henne? Det kan ej bli annat än lika rätt, all annan värdesättning blir ohållbar.

Gemensam egendom har sin motsvarighet i gemensam förvaltning. Är en sådan genomförd, äger den ene maken icke utan den andres i laga form givna samtycke ensidigt förfoga över boets gemensamma, behålla tillgångar eller ingå sådana förbindelser, för vilka denna egendom svarar eller varigenom den äventyras. Det blir en verklig samäganderätt. Ett system, byggt på

samäganderättens principer, torde med fördel kunna tillämpas överallt, där ej direkt affärsverksamhet föreligger eller stor penningeförvaltning äger rum, och vara särskilt lämpligt i de fall, där familjens inkomst ej är baserad på direkt penningeförvärv. Dessa principer torde redan nu ofta tillämpas bland den jordbrukande befolkningen. Man kan hoppas, att de borgensförbindelser och lån, som nu vanligen äro orsaken till ekonomiska svårigheter inom arbetare- och medelklassen, där dessa svårigheter icke bero på bristande inkomst, att familjen ej får inkomsten eller oduglighet hos hustrun, skola ingås med större betänksamhet om båda makarnas samtycke erfordras.

I de fall där en genomförd samäganderätt kan anses medföra förtyngande former, kan man finna en utväg i ett system med delad rådighet eller förvaltning.

Presidenten Berg påvisar i sin reservation till Nya lagberedningens år 1886 avgivna förslag* till förändrade bestämmelser i fråga om äkta makars inbördes egendomsförhållanden, att gemensam förvaltning väl låter sig genomföras, och man kan tänka sig denna princip ännu mer renodlad än i hans förslag, där viss egendom alltid skall vara av enskild natur, För min del är jag tilltalad av de flesta av detta förslags huvudprinciper. Enligt förslaget ha vardera maken lika förvaltningsrätt över boets gemensamma egendom, vartill jag då ej räknar den direkta arbetsförtjänsten. Såsom var för sig självständiga och fullmyndiga personer, svara de med sin lika andel i det gemensamma

boet för sina förbindelser gentemot tredje man. I praktiken komma makarnas särskilda förbindelser, var och en inom sitt naturliga förvaltningsområde, att godtagas ifråga om belopp, relativa till familjens allmänna ekonomi, under det att ifråga om relativt större dispositioner, vare sig av natur att grunda enskild eller gemensam gäld, borgenären kommer att för sin säkerhet fordra makarnas gemensamma förbindelse. Missbrukar make sin förvaltningsrätt, bör den andre kunna få honom skild från förvaltningen. Såsom det nu är ordnat, då för viss hustrus gäld svarar endast egendom, varöver hon äger råda, har hustru ingen ekonomisk självständighet — jag behöver ej påpeka svårigheten av att i praktiken avgöra huruvida gäld enligt G. B. 11. 2 och 4 eller 5 föreligger —, och denna bestämmelse kan dessutom medföra rent skoj med borgenärer.

Viss egendom av personlig natur, såsom kläder, smycken, rätt till livränta m. m., bör alltid vara av enskild natur. Männen och de ogifta kvinnorna, som aldrig råkat ut för att deras namn ej godtagas för kvitterande av en dem tillkommande inkomst, kunna knappast fullt sätta sig in i en gift kvinnas känslor, som gör sin kanske första bekantskap med målsmanskapet, då hon skall kvittera ut sin livränta. Jag har hört många försäkra, att det var en erfarenhet, som de aldrig glömma.

Advokat Stjernstedt har framlagt ett förslag om ett annat system, som ideellt sett fullkomligt tillgodoser alla fordringar på kvinnornas likställighet i ekonomiskt avseende. Det skulle helt säkert hälsas

med stor tillfredsställelse av många, om detsamma infördes såsom alternativt system. Jag förutsätter att dess principer äro kända av läsarna. För min del tror jag ej, att det stora flertalet ännu äro mogna för detsamma. Önskan att råda över den egna arbetsförtjänsten är mycket förklarlig. Den individens självständighetskänsla, som i de flesta fall skulle såras genom en inskränkning häri, bör, enligt min åsikt, ej kränkas, intilldess det visar sig, att han icke med sin arbetsförtjänst uppfyller sin försörjningsplikt. Därtill kommer, att genomsnittsarbetaren helt säkert skulle tycka sig ha uppfyllt allan rättfärdighet, när han lämnat hälften av sin arbetsförtjänst åt hustrun, och i de flesta fall anse sig oförhindrad att använda sin hälft för egna utgifter. Och i alla de fall, där husfadern ej bidrager till familjens uppehälle, skulle han gladeligt göra anspråk på hälften av hustruns arbetsinkomst, utan att lämna sitt bidrag därav till familjen.

Dessa invändningar emot systemet äro dock icke av någon betydelse, om det icke blir principalsystem, då de, som äro tillräckligt ideellt anlagda för att välja systemet, helt säkert även komma att förstå och följa detsamma.

Vid vilket system, som än väljes, vare sig detta är grundat på enskild egendom eller på gemensam egendom under delad eller gemensam förvaltning, måste genom effektiva medel sörjas för att familjeförsörjarens arbetsförtjänst kommer familjen till godo. Makarnas försörjningsplikt bör uttryckligen fastslås i lag, och möjlighet beredas att utan allt för tyngande former kunna

utkräva densamma. Vi tänka då närmast på att den andra maken skall vid bristande fullgörande av försörjningsskyldighet kunna genom myndighets beslut få införsel i den andres lön.

Denna försörjningsskyldighet bör, såsom framhålles i ovannämnda skrivelse till lagberedningen, innefatta skyldighet att i enlighet med makarnas ekonomiska förhållanden bidra, vardera maken i förhållande till sina tillgångar, såväl till familjens underhåll, hemmets betryggande och barnens uppfostran som till täckande av vardera makens personliga utgifter. Med det sistnämnda uttrycket avse vi att garantera hustrun, naturligtvis i förhållande till familjens ekonomiska förhållanden, något belopp till bestridande ej blott av hennes absolut oundgängliga utgifter utan även till sådana, som ej direkt höra till livets nödortf. Såsom förut framhållits är hustrun att anse såsom familjeförsörjare i och med hennes arbete i hemmet. Hennes arbete kan ej med samma resultat utföras av lejda krafter och kan ej uppvägas i penningar. Ingen hustru torde vilja taga lön för detta sitt arbete, att utgå i viss procent av hemmets inkomst. Men hon äger rätt fordra, att de medel, som hon behöver för familjens uppehälle, ställas till hennes disposition, utan att hon såsom alltför ofta är fallet skall behöva bedja om varje öre, och därutöver bör hon äga rätt att för egen del disponera en summa motsvarande vad mannen för egen del använder. En stor del av de gifta kvinnorna hava förut varit s. k. självförsörjande. För alla dessa käns det såsom en förödmjukelse att behöva

bedja om det nödvändigaste, och det är ingen överdrift, att det fortfarande går så till i de flesta familjer.

På grund av denna uppfattning om hustruns arbete i hemmet är det även vi formulerat följande punkt: "Till den del hustrun icke har egen inkomst av arbete eller förmögenhet, fullgör hon denna skyldighet genom sitt arbete i hemmet".

Vi ha givit uttryck i ovannämnda skrivelse åt ännu ett önskemål, nämligen att lagen bör innehålla bestämmelse om att kvinna, som gifter sig med främmande lands undersåte, skall bibehålla sin egen nationalitet, så länge hon är bosatt i hemlandet. Detta är ett gammalt internationellt önskemål, som blivit aktuellt genom krigets erfarenheter.

I det ovanstående har jag sökt i korthet förklara och motivera de önskemål, som innehållas i kvinnoföreningarnas skrivelse till lagberedningen. Givetvis finnas många detaljer, rörande vilka vi även ha önskemål, men vi ha blott velat framlägga de principer, som enligt vår åsikt böra vara grundläggande för den nya lagstiftningen. Vi inse väl de mycket stora svårigheter, som möta lagstiftaren på detta område, och vi äro på samma gång förvissade om, att våra krav skola beaktas, och att, om de befinnas grundade och våra principer riktiga, det skall lyckas att kläda dem i lagens form.

Målsmanskapet har varit avsett såsom skydd för kvinnan; det har blivit ett tryck, ja, i många fall ett förtryck. Äktenskapet får ej pålägga sådana band, att det föredrages att leva i fria förhållanden. De gifta kvinnorna begära

myndighet och ekonomisk självständighet, i fullt medvetande om att deras förändrade ställning kommer att medföra ökade fordringar på dem, ökat ansvar. De begära att få bli fullt ansvariga familje- och samhällsmed-

lemmar i den övertygelsen, att endast under medvetet ansvar kunna de nå sin fulla utveckling och fylla sin uppgift som hemmens vårdare och kommande generationers uppfostrare.

MATHILDA STAËL VON HOLSTEIN.

Sophie Whitlock.

Ett jubileum i detta ords bästa innebörd är det i sanning när en person, i lycklig besittning av själs- och kroppskrafter, uppnår den höga åldern av 90 år och har ett i ovanlig grad verksamt och gagnarikt liv att blicka tillbaka på. Detta är fallet med fru Sophie Whitlock, vars 90-årsdag den 8 dennes firades under stor tillslutning av uppvaktande — minnesgoda vänner och tacksamma representanter för de många arbetsområden, som hon omfattat med särskilt intresse.

Sophie Whitlocks föräldrar voro grosshandlaren Carl Robert Forsgrén, bördig från Finland, och Annette Ulrich, dotter till rektor Fr. Ulrich i hans andra gifte. I detta äktenskap föddes dottern Sophie den 8 januari 1827; vid helt unga år gifte hon sig med grosshandlaren G. Whitlock. Tidigt änka, befann hon sig i små ekonomiska omständigheter med två döttrar att försörja. På den tiden hade kvinnorna ännu icke kommit ut på arbetsmarknaden, och det var en sällsynthet, att någon plats utom hemmet stod öppen för dem. Men Sophie Whitlock har om någon visat vad en stark vilja parad med stor arbetsförmåga och ett rikt mått av intelligens förmår. De resurser med avseende på skolbildning,

som under uppväxtåren stått henne till buds, voro den tidens, d. v. s. icke stora, och då hon nu var hänvisad till eget förvärvsarbete, fann hon flera luckor i sina kunskaper. Hon grep sig emellertid oförskräckt an med att fylla dem; på egen hand lärde hon sig t. ex. engelska i och för översättningar, bl. a. av ett vetenskapligt arbete; dessutom skrev hon några mindre uppsatser. Genom sin litterära verksamhet kom hon i förbindelse med det Flodinska bokförlaget, där hon även fick sysselsättning som korrekturläerska, tilldess hon i denna egenkap anställdes hos Nordstedt & Söner, vilken plats hon efter några år lämnade för att bli kassörska vid gasverket. De besparingar hon kunde göra och ett litet arv efter en syster äro de pund, som utnyttjades så väl, att hon icke endast kunde giva sina döttrar den mest gedigna uppfostran utan även så småningom skapade sig en verklig förmögenhet. Och det bästa är, att just i samband med grundläggandet av detta välstånd gjorde hon en allmännyttig insats av oskattbart värde, vilken i all synnerhet kommit kvinnorna till godo.

Långt innan någon tänkt tanken på ett "kvinnornas eget hus" eller på et

av de numera ofta förekommande bostadshusen och ännu mindre kunnat sätta någon sådan tanke i verket, hade fru Whitlock börjat bygga och inreda hus med en mängd smålägenheter, avsedda för självförsörjande bildade kvinnor. Hon har under årens lopp skapat ett par hundratal dylika smålägenheter, så praktiskt och bekvämt inredda att de utgöra verkliga hem för hyresgästerna. Såväl genom denna verksamhet som på många andra sätt har hon ådagalagt sitt intresse för dem, som med små ekonomiska resurser sträva efter att skapa sig ett oberoende och nyttigt liv. Bland annat har hon varmt intresserat sig för och med råd och dåd understött Elevhemmet, där unga flickor under studietiden i Stockholm få bo mot billig inackordering. Ja, ända bort till vår f. d. koloni St. Barthélemy har detta hennes intresse för det yngre släktets uppfostran sträckt sig, ty hon har hjälpt till att skapa och förestår ännu en fond, som fortfarande underhåller en protestantisk skola där ute och utgör en rest av svenskheten på ön.

Vad som i Hertha först och främst må framhållas är emellertid vad hon varit för Fredrika-Bremer-Förbundet. Sedan många år nära lierad med fru Adlersparre, kom hon att redan från början vara med om alla förberedelserna för förbundets stiftande och var också den, som försträckte erforderliga medel för de omkostnader, som är oskiljaktiga vid startandet av en förening. Och när bland förbundets nyvalda styrelseledamöter några särskilda funktionärer utsågos, på vilka den förnämsta arbetsbördan lades, åtog sig fru Whit-

lock sekreterarskapet. I förbundets digra protokollsband härstamma en rad av protokoll från hennes hand med dess fina prydliga piktur och med en framställning, som ger en nog så intressant bild av de svårigheter, som den under förbundets första levnadsår titt och ofta sammanträdande styrelsen hade att bekämpa. Från denna tid är att anteckna den första gåvan till förbundet av någon större betydelse, i det fru Whitlock, som då ännu ickeskapats sin förmögenhet, skänkte 3,000 kr., vilkas avkastning skulle utgå som stipendier för lärarinneelever eller för vidare utbildning för redan praktiserande lärarinnor, och förband sig givarinnan att själv förränta kapitalet, vadan detsamma under årens lopp nära nog fördubblats. Stipendierna ha oftast utgått tre år å rad, och många äro de lärarinnor, sedermera särskilt bemärkta inom sitt fack, vilka ha fru Whitlock att tacka för en god hjälp under studietiden.

Även för flera andra områden av förbundets verksamhet har hennes stödjande intresse räckt till. Så fick lanthushållningsskolan vid Rimforsa 5,000 kr., då den återuppbyggdes efter branden, och då 1889 förbundet började utlämna studie- och förlagslån till obemedlade unga kvinnor, åtog hon sig att vara en av de tre, som skola pröva ansökningar m. m., och hon kvarstår ännu i granskningsnämnden som samma varmt intresserade medlem.

Såsom framgår av denna korta sammanfattning av fru Whitlocks livsverk har hon särskilt känt sig manad att hjälpa de unga till självförvärv — en

naturlig följd för en person med hennes läggning av de svårigheter hon själv fått vidkännas.

Men även för de gamla kvinnorna har hon ömmat, och en av de donationer hon gjort på sin 90-årsdag avser ett tryggnadsavsett av deras ålderdom. Hon har nämligen skänkt ett sitt hus på Upplandsgatan, inrett med bekväma smålägenheter, vilka kostnadsfritt eller mot låg hyra skola upplåtas åt äldre bildade kvinnor.

Med sin rika erfarenhet, sitt städse vakna intresse, sitt varmhjärtade sinnelag och sin oförbränneliga humor hör fru Whitlock till dem, vilka det är en stor förmån att ha fått lära känna. Hennes synförmåga har under de senare åren avtagit i så hög grad, att hon tvungits släppa ifrån sig en hel del av sina många bestyr, men så mycket bättre räcker hennes intresse till såväl för de stora dagshändelserna som för hennes vänners fröjder och sorger, och man går aldrig ifrån en språkstund med henne utan att känna att man varit i beröring med en på huvudets och hjärtats vägnar ovanligt rikt utrustad personlighet.

Bland de många uppvaktande på fru Whitlocks hedersdag frambar även en deputation från Fredrika-Bremer-Förbundet sina lyckönskningar, varvid fru Montelius höll ett litet tal till jubilarerna, ur vilket följande anföres som så väl

tolkar vad man erfar inför en sådan ålderdom:

“Egendomligt måste det vara att med ännu obrutna själskrafter kunna blicka tillbaka på ett så långt livs utveckling och följa skiftningarna av ljus och skugga under en sådan följd av decennier, samt vid denna återblick varsebliva, som jag förmodar, att man icke alltid kunnat skilja på dessa båda: vad som såg ut som skugga var stundom ljus och tvärtom. För utomstående är det en synlig låga, som genomgår det hela: energiskt, ihärdigt, målmedvetet arbete, lett av klok omtanke och stundom genialisk intuition.“ — Sedan fru Montelius särskilt framhållit vad fru Whitlock varit för förbundet som sådant, fortfor hon:

“Men även om vi ej hade allt detta att tacka för, så skulle ändock ett tack till fru Whitlock gått från förbundet på denna dag, ty ni står som en föresyn för oss kvinnor i många avseenden. Ni har med hela edert liv visat, att en kvinna även under ogynnsamma förhållanden kan själv åt sig skapa det, som för det hela är så betydelsefullt: en oberoende ställning, samt därigenom bli i stånd att vara andra till stöd och gagn.“

Må dessa ord, sprungna som de äro ur uppriktiga känslor av tillgivenhet och vördnad, mången gång glädja nittioåringen på hennes levnadsafton. S. U.

Rösträttsföreningarnas centralstyrelsemöte.

Landsföreningens för kvinnans politiska rösträtt centralstyrelsemöte har som sedvanligt även i år hållits i Stockholm i början av januari; den 8:de och 9:de voro mötesdagarna och till lokal hade utsetts Läkaresällskapets stora sal.

Mötet inleddes av ordföranden, fröken Signe Bergman, som, enligt tillgängliga referat, påvisade, att trots de hårda tider i vilka vi leva har kvinnornas rösträtsfråga på flera håll jorden runt gått framåt, ja, att det ser ut som om själva världskriget ökat dess fart. Hoppet har fått insteg även hos oss, och vi tycka oss förnimma en omsvängning i opinionen. Det gäller ju också för oss att nu få upp frågan vid denna riksdag, då den är den sista i perioden. Det får ej längre heta att Sverges kvinnor äro efter. Vi kände bäst bitterheten däri, när nyligen representanter från de oss omgivande länderna, där kvinnorna redan ha rösträtt, i höstas sammanträdde hos oss. Vi få ej låta de krigförande gå om oss liksom de nordiska förut ha gjort.

Efter dessa inledningsord upplästes en skrivelse från fru Ezaline Boheman, som på grund av ökat arbete avsåde sig medlemskapet i verkställande utskottet, vartill såsom svar ett tack beslöts avsändas till fru Boheman för hennes trägna och omfattande arbete. Till medlemmar i verkställande utskottet valdes fröken Signe Bergman, ordförande, dok-

tor Karolina Widerström, v. ordförande friherrinnan Ebba Palmstierna och dr Gulli Petrini. Suppleanter blevo fru Ester Brisman och jur. kand. fru Anna Wicksell. Till skattmästare utsågs fröken Tora Widebeck. Som representanter i C. S. A. valdes fröken Anna Whitlock, fröken Signe Bergman, fru Kristina Borg, fru Leonore Odencrants och fru Mary v. Sydow.

Mötets viktigaste angelägenhet torde varit det uttalande, som gjordes med anledning av att regeringen vägrat bifalla en framställning, som genom landsföreningens ordförande och vice ordförande gjordes till statsministern sistlidne november om att regeringen vid nu kommande riksdag ville framlägga proposition om kvinnornas politiska rösträtt.

Centralstyrelsemötets uttalande fick nedanstående formulering:

Det viktigaste principiella skäl, som i vårt land anförts mot politisk rösträtt för kvinnor, har varit, att deras tjänster ej äro för staten nödvändiga i samma grad som fallet är med männens. Vi ha alltid ansett detta argument ohållbart på den grund att enligt vår mening kvinnornas såväl praktiska som intellektuella verksamhet i hus och hem, i jordbruk och yrken är för staten lika omistlig som männens arbete. Men nu ha erfarenheterna under det ohägliga krig, som alltjämt rasar, låtit argumentets ohållbarhet framstå i skarp belysning för var och en som vill se, kvinnornas tjänster ha visat sig vara för staten oundgängliga, då staten är i nöd och det gäller att spänna dess krafter till det yttersta. Det klaraste uttryck har denna

erfarenhet fått av den kvinnliga rösträttens mångåriga motståndare i England, förre premiärminister Asquith, i hans förklaring att om politisk rösträtt skall grundas på tjänster, visade staten, då äro kvinnornas krav oavvisliga.

Jämväl i vårt land har under denna svåra tid kvinnornas hjälp visat sig behöflig för stat och kommun vid organiserandet av nödhjälp och reglerande av livsmedelsfördelning m. m. Ur djupet av vårt hjärta hoppas vi att Sverige måtte bli förskonat från krigets olycka; men skulle denna olycka komma över oss, veta vi, att även på oss kommer att ställas samma krav som på kvinnorna i de nu krigförande länderna, och vi äro också beredda att liksom de göra vårt yttersta för vårt land. Därpå tvivlar säkert ingen.

Under dessa omständigheter är det med djupt beklagande vi erfara, att vårt lands regering vägrat göra vad på den ankommer för att en lösning av vår rösträtsfråga omsider måtte kunna vinnas. I förlitande på att hos riksdagen vinna gehör för vårt krav uppdrager centralstyrelsen i Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt åt sitt verkställande utskott att anhänga hos samtliga tre politiska partier inom riksdagen att de ville genom partimotioner bringa frågan om politisk rösträtt och valbarhet för svensk kvinna på samma villkor som för svensk man under 1917 års riksdags prövning.

Av den lämnade redogörelsen för föreningsarbetet under det gångna året framgick, att föreningarnas antal ökats med 6 och att dessa således nu utgöra ett antal av 222. Agitationsföredrag hållits på många håll. Förlagsverksamheten hade ävenledes att uppvisa större siffror än föregående år. 51,415 ex. tryckalster hade utgivits, varjämte nya flygblad utsänts. Enligt centralstyrelsebeslutet föregående år hade frågeformulär utsänts till landstingsmannakandidaterna om huru dessa ställde sig till kvinnornas rösträtt. Utom från liberala och socialdemokrater, som ha frågan på programmet, hade även från flera medlem-

mar av högern instämmande svar inkommit.

Ett meddelande om att en under året avliden medlem testamenterat 5,000 kr. till L. K. P. R:s resetalarefond och 500 kr. till den lokalavdelning, Sköldinge rösträttsförening, som hon tillhört, motogs med livlig tacksamhet.

För de Bergman-Österbergska kurserna lämnades en utförlig redogörelse, som visade vilken omfattning detta företag har och vilken anslutning det vunnit. Under vårterminen hade två kurser hållits, ledda av fröken Bergström, den första i Uppsala, den andra i Stockholms län, med i vardera länet 30 föreläsningar och över 3,000 åhörare. I Malmöhus län hölls under hösten 62 föreläsningar. Sedan beslut fattats att utvidga kursledarens arbete till att även omfatta rösträttskonsulentens, hade fröken Emma Aulin åtagit sig detta dubbla värv. I Medelpad och Ångermanland hade 29 platser besökts och 96 föreläsningar hållits. Intresset, som alltid är stort i Norrland, hade denna gång slagit rekordet: åhörarnas antal uppgick till 10,313 personer.

Till sist behandlades förslaget om en rösträttskongress på den plats, där den stora fredskongressen skulle komma att hållas. Landsföreningen hade till mrs Catt gjort framställning om att ta tillbaka detta förslag och i stället föreslagit en enkel arbetskongress i Stockholm i år. Ett förslag från London om en utökad kongress med tillslutning av även andra kvinnoföreningar hade ingått. Man enade sig nu om att föreslå mrs Catt, att ett möte med ombud från anslutna länder borde efter kriget sam-

manträda på neutral plats, helst Stockholm, med uppdrag att dryfta kongressfrågan.

Härefter fattades beslut om att till presidenten Wilson avsända ett telegram, vari L. K. P. R. uttryckte sin tacksamhet för varje bemödande om att åstadkomma en varaktig fred.

Fru Augusta Tonnings inbjudan till ett sommarmöte i år i Ronneby antogs med acklamation och kommer att äga rum i senare hälften av augusti.

Ett av dr Gulli Petrini väckt förslag om samarbete mellan de kvinnliga stadsfullmäktige i olika delar av landet upptogs med stort intresse, och framställning gjordes om att en sammanslutning i detta syfte även skulle omfatta kvinnliga medlemmar i kommunal- och municipalnämnder.

De två kvällsmötena, det ena halv-ensskilt, det andra offentligt i K. F. U. M:s stora sal, hade båda samlat en talrik publik. Det första, som upptog diskussion om det framlagda lagförslaget om de utomäktenskapliga barnens ställning och en redogörelse för M:me Duchênes förslag om en aktion för principen lika lön för lika arbete vid ett kommande fredsslut, följdes av ett angenämt samkväm på Gillet. Det offentliga mötet — som hade till ämne: Varför kvinnornas rösträttsfråga bör lösas vid 1917 års riksdag och där fru Karin Fjällbäck-Holmgren med sin friska slagfärdighet på ett briljant sätt bemötte invändningar och de obotfärdigas alla förhinder, fru Julia Ström-Olsson med gripande patos talade om den likhet inför livet som endast likheten inför lagen kunde giva

åt kvinnorna samt dr Lydia Waldström med på gedigen kunskap grundad utläggning av individernas och statens förhållande till varandra framlade sin mening om att den verkliga kulturstaten endast bygges upp av män och kvinnor tillsammans — var centralstyrelsemötets avslutande ståtliga demonstration av den kraft och den förmåga, varmed kvinnornas rösträttskrav föres fram av den sammanslutning, som gjort saken till sin.

I ord uttryckte kvinnorna vid detta möte sitt krav genom antagandet av följande resolution:

I neutrala såväl som i krigförande länder har det nu pågående världskriget i skarp belysning visat outhålligheten för staten av kvinnornas tjänster. Som en logisk konsekvens härav begära vi, svenska kvinnor, samlade till möte i Stockholm den 9 januari 1917, att politisk rösträtt och valbarhet för svensk kvinna på samma villkor som för svensk man må vid innevarande års riksdag beslutas.

Det förtjänar att särskilt omnämnas, att stadsrådet Hasselrot övervar det offentliga mötet.

Kringblick.

Amerikanskornas Washingtonkommitté. Med aldrig svikande energi och uthållighet fullfölja amerikanskorna sitt rösträttsarbete. Det är den nu sittande kongressen, som göres till direkt föremål för deras agitation. Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt har tillsatt en kommitté i Washington, bestående av tjugu av landets mest framstående kvinnor, med uppgift att inrikta alla ansträngningar på att få en kongressmotion om rösträtt för kvinnor, vilket då betyder för alla Amerikas Förenta Stater, framlagd för votering till nästa kongress.

Det kommer att bli "lobbying" — på god svenska påverkan av kongressmedlemmarna — i en grad som man hittills inte sett maken till ens i Amerika. Men "lobbying", försäkrar *Woman's Journal* och till den försäkringen kan man sätta tro, som kommer att stå sig i ljuset av den mest obarmhärtigt avslöjande offentlighet.

Förstå kvinnorna äntligen? Det är *La Française's* redaktör, *M:me Jane Misme*, som i en ledande artikel i sin tidning ställer denna fråga till de franska kvinnorna. Den kan helt oförändrad skickas vidare till vårt lands kvinnor, den sak den rör är icke mera uppklarad hos oss.

Förstå kvinnorna äntligen, frågar hon, att de till en viss punkt äro helt och hållet solidariska med varandra, och att de följaktligen såsom hederliga kvinnor icke kunna underlåta att intressera sig för statens och kommunens reglementering av prostitutionen och för dessas pretention på att vetenskapligt organisera en nöjeshandel utan ansvarighet?

Förstå de, att reglementeringens princip, på grund av solidaritetens lag, kommer varje kvinna att överstänkas med den smuts, i vilken den försänker de prostituerade?

Då de acceptera denna princip, acceptera de smutsen.

Förstå äntligen de hederliga kvinnorna och familjemödrarna, att de aldrig skola intaga den plats i samhället, som tillkommer dem, så länge de ge rätt åt och acceptera en princip, som ställer andra kvinnor utanför lagen, därför att de äro kvinnor och på grund av deras kön, under det att ett sådant ställande utanför lagen icke skulle accepteras av någon man?

Om den tanken även i första ögonblicket kan verka revolterande, fortsätter *M:me Misme*, så är det dock så, att de hederliga kvinnorna äro de naturliga vårdarna av dem, som icke äro detta, och att de förra äro skyldiga att sätta in alla sina krafter på att försvara dem, som äro värnlösa. Det är deras enkla plikt som hederliga kvinnor.

Skydd för de ensamma lärarinnorna.

Såsom var att vänta ha Sverges kvinnor ej överksamma kunnat förbigå det våldsdåd, som den 1 sistlidna november förövades mot den unga lärarinnan i Nöbbele. Utan möjlighet att göra sig förnimbara genom medborgarrätten äro våra krafter och vår makt ej stora. Men vi veta, att riksdagen för snart tre år sedan, d. v. s. den 2 mars 1914, genom en underdånig skrivelse fäst Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på nödvändigheten av att vidtaga åtgärder till skydd för folk- och småskolelärarinnor, som ha sin bostad i ensamt liggande skolhus. Vi veta, att inemot ett år därefter, eller den 10 februari 1915, denna skrivelse remitterades till folkskoleöverstyrelsen i och för utlåtande. Vi veta,

att styrelsen på grund därav inhämtade yttranden från domkapitel, länsstyrelser m. fl., och, sedan ytterligare över ett år förflutit, den 24 mars 1916 till Kungl. Maj:t avgav en utförlig utredning i frågan.

Denna utredning, hur värdefull den i sig själv än var, utmynnade dock icke i något positivt förslag till nya och bestämda förordningar. Där hemställdes endast om utfärdande av cirkulär till samtliga skolråd, skolstyrelser och folkskoleinspektörer med påvisande av "betydelsen och nödvändigheten" av lämpliga åtgärder samt om anvisning av sådana åtgärder. Styrelsen föreslog dessutom, att stadgande måtte stipuleras därom att skolhus ej "bör" förläggas avskilt eller långt från människobonin-

gar samt att vid en blivande lagstiftning om folkskolekårens och småskolekårens bostadsförmåner särskild uppmärksamhet måtte ägnas åt behovet av ökad trygghet åt i avskilt skolhus boende lärarinnor och att detta också måtte vinna beaktande vid utfärdande av nya normalritningar till folkskolebyggnader. Slutligen förordades också, att skolråd skulle erhålla rätt att i vissa fall beivra mot lärare (lärarinna) begånget hemfridsbrott.

Kungl. Maj:t ansåg sig emellertid ej böra föregripa den under utarbetning varande nya folkskolestadgan, varför folkskoleöverstyrelsens förslag ännu icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd, när våldsdådet mer än sju månader efter detta förslags avlämnande ägde rum.

Tilldragelsen i Nöbbele gav dock anledning till en Kungl. Maj:ts skrivelse den 10 nov. 1916 till folkskoleöverstyrelsen innehållande en del åligganden i enlighet med styrelsens förslag av den 24 mars, samt dessutom befallning att "därest sådant skulle för skyndsamt behandling vara erforderligt" inkomma med särskilt underdånigt förslag till bestämmelser om trygghetsåtgärder. Något sådant förslag har ännu ej kunnat avgivas.*

Allt detta veta vi och dessutom att folkskoleinspektionen, ifrån att ha varit endast en bisyssla, år 1914 förändrades

* Samtidigt med tidskriftens pressläggning kommer nu ett meddelande i dagspressen om att folkskoleöverstyrelsen i dagarna utsänder cirkulär till skolstyrelser och folkskoleinspektörer angående skyddsåtgärder för ensamboende lärarinnor samt att förslag till förordningar i samma syfte äro att vänta.

till en självständig tjänst för väl avlönade inspektörer, med skyldighet att övervaka även beskaftenheten av lärarepersonals bostäder och med rätt att, där dessa ej befinnas lämpliga, föreslå statsbidragets indragande om kommunen ej vidtager de förbättringar, som inspektören ålägger densamma. Och vi äro ej heller okunniga därom, att det icke desto mindre för närvarande finns lärarinnor i ensligt belägna skolhus, som ej på ända till sex och åtta år haft besök af folkskoleinspektör.

Med kännedom om allt detta är det som kvinnorna på det enda sätt, som står dem till buds, i tvenne underdåniga skrivelser av den 30 december 1916 framlagt sina synpunkter och önskemål i hopp att därigenom kunna påskynda de skyddsåtgärder, som i statens eget intresse förefalla så nödvändiga. Dessa skrivelser äro undertecknade i namn av tio kvinnoföreningar med olika sociala och politiska intressen, nämligen Fredrika-Bremer-Förbundet, Sverges Folkskolläraryrkesförbund, Förbundet av Sverges Kristliga Föreningar av Unga Kvinnor, Soc. Dem. Kvinnornas Centralstyrelse, Föreningen Frisinnade Kvinnor, Landsföreningens för Kvinnans Politiska Rösträtt verkställande utskott, Föreningen Vita Bandet, Föreningen Vaksamhet, Svenska Kvinnornas Nationalförbund och Moderata Kvinnoförbundet.

Genom dagspressen har redan i korthet meddelats, att en deputation bestående av ordförandena för Fredrika-Bremer-Förbundet och för Sverges Folkskolläraryrkesförbund, fru Agda Montelius och fröken Maria Jönsson, sam-

tidigt med skrivelsens överlämnande den 5 januari uppvaktade excellensen Hammarskjöld och chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Westman, som båda med vänlighet och intresse upptogo de gjorda framställningarna. Den ena av skrivelserna, vari föreslagits positiva lagbestämmelser, inlämnades i justitiedepartementet. Den i sammanhang härmed tillämnade uppvaktningen även hos chefen för detta departement, statsrådet Hasselrot, kunde emellertid på grund av statsrådets bortresa ej äga rum.

På alla områden, heter det i skrivelsens motivering, där människor arbetat för sitt uppehälle, har i alla tider fordrats, att detta arbete skulle såsom vederlag medföra en s. k. anständig bärgning, d. v. s. åtminstone tak över huvudet, mat och kläder. Men allt efter som upplysningen stigit, har marginalen för begreppet om en sådan bärgnings innebörd vidgats. De tankar ha tagit allt bestämdare form, de fordringar allt fastare konturer, vilka såsom mödans lön även begära arbetsro och förströelse. Och allt mera ha även arbetsgivarna börjat inse, att det kapital, som placeras i goda löner och arbetsförhållanden, genom vaknare arbetshåg och bättre arbetsprestationer ge en avsevärt förmånlig utdelning. Även staten såsom arbetsgivare har ju genom upprepade löneregleringar visat sig villig att antaga dessa synpunkter såsom de rätta.

Vi kunna emellertid ej bortse ifrån, att gent emot den kår, vars intressen vi företräda, synes staten hitintills icke hava iakttagit den omvårdnad, som denna kårs ansvarsfulla värv borde kunna kräva och som dessutom torde kunna anses vara med statens egen fördel överensstämmande. Endast det faktum, att såsom i riksdagens ovannämnda

skrivelse påpekats, intet yrke företer ett så stort antal sinnessjuka som småskolelärarinnornas, blottar missförhållanden av så betänklig art, att intet medel för deras snara avlägsnande borde lämnas oförsökt.

Vi äro emellertid för vår del övertygade därom, säges det vidare, att ifall ett effektivt skydd skall ernås, detta måste vara grundat på en av Eders Kungl. Maj:ts utfärdad förordning om hur ett sådant skydd skall vara beskaffat. Det förefaller nämligen som om folkskoleinspektörerna för närvarande skulle stå tämligen maktlösa, deras fordringar på ett skolråds goda vilja må vara än så rättmätiga. Ty i den nuvarande folkskolestadgan står med avseende på den bostad, varmed lärare skall förses, ingenting annat stipulerat än att den skall vara "tjänlig", ett uttryck, som måste betecknas såsom synnerligen tånjbart. Om en bostads dörrar och fönster, dess tak och väggar etc. äro i gott skick, lär det väl knappast vara troligt, att en inspektör med nämnda förordning såsom sitt enda stöd kan ålägga en motvillig kommun ytterligare kostnad för denna bostad. Ty den kan såsom bostad i allmänhet betraktad ej anses otjänlig.

I sin ovannämnda utredning den 24 mars 1916 påvisar folkskoleöverstyrelsen, att av 2,065 lärarinnor vid mindre folkskolor 327 eller 15,84 % bo 300 meter eller därutöver, 544 eller 25,34 % 200 meter eller mera och 954 eller 46,2 % 100 meter eller därutöver från närmaste människoboning. Av 5,134 småskolelärarinnor ha 471 eller 9,17 % 300 meter eller därutöver, 845 eller 16,46 % 200 meter eller däröver och 1,694 eller 33 % 100 meter eller mera från närmaste granne. Enligt en i Svensk Läraretidning nr 49 för i år verkställd beräkning bo 184 lärarinnor 1 km. eller mera från sin närmaste granne, och av dessa måste 44 gå 5 km. eller mera

för att nå en människoboning. Det kan ju tyckas vara tydligt nog, att en ensam kvinnas boning så belägen, hur oklanderlig den än i sig själv må vara, icke borde bedömas såsom tjänlig för sitt speciella ändamål. Den talrika förekomsten av ensliga lärarinnebostäder får väl dock anses visa, att uppfattningen varit och på många håll ännu är en annan.

Av ålder har svensk lag fredat kvinnor mot övergrepp och våld. Det verkar så mycket mera beklämmande, att i våra dagar statens egna kvinnliga tjänare i alldeles särskild grad värnlösa och inom de hem, som samhället bjuder dem, utsättas för sådana våldsdåd, vilka redan urgammal svensk lag stämplade såsom brott emot kvinnofrid. Vi drista framhålla såsom vår ofrånkomliga mening, att för varje dag som går utan att staten genom uttryckliga, effektiva förordningar värnar varje sådant hem, gå väsentliga ideella, så väl som materiella värden förlorade. Ty tilliten till staten såsom en allt och alla omfattande beskyddare äventyras, måttet av den arbetsprestation, som bör utgöra valutan för med allmänna medel utbetalade avlöningar, minskas under trycket av vidriga yttre förhållanden.

Såsom det enda fullt rationella sättet att bringa frågan om de ensamt boende lärarinnorna ur världen, framhålles slopandet av alla ensligt belägna skolhus och skolornas förflyttning till närheten av samhälle eller människoboning.

Då i så fall barnen säkerligen ofta skulle få alltför långa vägar att gå, betvivla vi dock, säga petitionärerna, att en så genomgripande reform blir möjlig att utföra. En redan förut av myndigheter och andra föreslagen utväg, lättare att åtminstone tills vidare beträda, skulle måhända nås, om lärarinnan

kunde få bostad utom skolhuset. Så oöverkomlig är nog skräckkänslan för en del av dessa ensamma kvinnor, ej minst om de någon gång blivit skrämde, att den ej ens skulle kunna övervinnas i ett väl skyddat och kringgårdat hem. Det är utan tvivel just denna ständigt närvarande ångest, denna oavbrutna ensamhet, som väsentligt bidragit till den höga procenten av sinnessjukdom bland landsbygdens lärarinnor. Att det då för somliga bland dem skulle vara en stor hjälp att med stöd av en kungl. förordning kunna fordra, att mot ersättning få bostad upplåten på annat håll, är nog alldeles visst. Och denna hjälp skulle vinnas, om till stadgan om tjänlig bostad även kunde fogas en bestämmelse, att lärarinna, där hon så önskar, skall äga att mot hyresersättning, och för så vitt hinder i övrigt icke möta, erhålla bostad t. ex. hos granne eller i närmaste samhälle. Det är ju att förutse, att en del ekonomiskt svaga kommuner skulle sätta sig emot att lämna hyresersättning, där en tjänlig bostad redan finnes. Frågan om lärarinnornas trygghet och arbetsro har emellertid för deras kall och för kårens rekrytering en så vital betydelse, att det måhända torde kunna vara värt att även i detta fall tagas under Eders Kungl. Maj:ts nådiga prövning, huruvida icke staten kunde äga möjlighet att träda hjälpande emellan.

Bland önskvärda förbättringar i lärarinnornas bostadsförhållanden har även vid flera tillfällen framhållits, att bostaden alltid borde vara så rymlig, att lärarinnorna kunde hysa en inneboende, t. ex. en anhörig eller tjänarinna. Kravet på större bostäder för lärarepersonalen hänger emellertid så nära samman med spørsmålet om dess löneförmåner, att vi ej anse oss här kunna närmare ingå på detsamma. Att man genom frågans lösning i denna riktning skulle finna ett verksamt medel mot lärarinnornas oro och den för hela

deras själsliv så ytterst skadliga ensamheten ligger dock i öppen dag, och vi kunna därför icke annat än på det livligaste förorda, att Eders Kungl. Maj:t vid en blivande lagstiftning ville taga största möjliga hänsyn till härom framlagda förslag. Förhållandena på den svenska landsbygden förete för övrigt så många skiftningar, att det förefaller som om svårigheter skulle möta att särskilt med avseende på lärarepersonalens bostadsförmåner fastställa alldeles enhetliga, för alla orter samfälliga stadganden. Det ter sig härvidlag snarare som ett önskemål, att bestämmelserna måtte erhålla en sådan smidighet och anpassningsförmåga, att olika anordningar må kunna tillämpas för olika behov.

Det är ju givet, att inspektionen har en utomordentligt viktig uppgift att fylla med avseende på de ensamt boende lärarinnorna. Och det är att hoppas såsom i skrivelsen också påpekas, att dess effektivitet år från år skall bliva mera påtaglig, icke minst om de till sitt stöd få av Kungl. Maj:t utfärdade positiva förordningar. För närvarande ha ju inspektörerna i hotet om statsbidragets indragning ett verksamt medel till sitt förfogande gent emot en tredskande kommun. Och dessutom har Konungens Befallningshavande rätt att efter inspektörs anmälan på en kommuns bekostnad låta utföra de åligganden, som ej blivit fullgjorda. Då det gäller lärarinnornas bostäder är inspektörernas befogenhet emellertid icke oomtvistlig. För att åt inspektörerna giva ett ytterligare stöd hemställes därför i den del av petitionen, som omfattar lagbestämmelser och som inlämnats i justitiedepartementet, att stadgandena om inspektörens befogenhet

och skyldighet i ovannämnda avseende måtte uttryckligen formuleras samt dessutom att kommun, som underlåtit vidtaga anbefallda åtgärder, under vissa förutsättningar ålägges ersättningsskyldighet gentemot lärarinna (lärare), vilken genom mot henne (honom) begången våldsgärning åsamkats lidande eller skada.

Därjämte föreslås, att på sätt folk-skoleöverstyrelsen i sin skrivelse den 24 mars 1916 föreslagit, skolråd erhåller rätt att i vissa fall beivra mot lärarinna (lärare) begånget hemfridsbrott.

Den stora kår, heter det slutligen i skrivelsen, som landsbygdens lärarinnor representera, har av Eders Kungl. Maj:t fått sig anförtrött det viktiga värvet att föra en mycket betydande del av Sverges ungdom fram till upplysning och sinnets fostran. Det förefaller alldeles givet, att denna kår i känslan av Eders Kungl. Maj:ts ingripande och oavlåtliga omsorg om dess väl i förnyad arbetsiver och genom äntligen vunnen större arbetsro skulle nå fram till allt bättre och rikare arbetsresultat.

Till sist föreslås på grund av den gjorda motiveringen, att till förordningen om tjänlig bostad måtte fogas en bestämmelse därom att varje kommun, före 1917 års utgång och med risk att statens bidrag eljes indrages, skall vara skyldig:

att i varje skolhus förse dels ytterdörrarna med dyrkfria lås och järnbalk att innanför fästas i väggen, dels alla nedre våningens fönster med innerluckor att skruvas fast;

att kring varje skolhus med hållbart stängsel inhägna ett visst område;

att låta fridlysa det inhägnade området samt

att, där så kan ske, i lärarinnas bostad inleda kombinerad telefon och ringledning eller endast ringledning till närmaste granne;

och att dessutom bestämmelse måtte utfärdas därom att, i fall lärarinna så önskar och för så vitt hinder i övrigt icke möta, bostad skall mot hyresersättning åt henne upplätas utanför skolhuset.

Av de skyddsåtgärder, som kvinnorna nu föreslagit, är nog ingen att anse såsom ny mera än den om fridlysningen av området kring skolhuset. Och denna har framhållits såsom ett skyddsmedel, därför att den såsom sådan redan befunnits effektiv vid en av Stockholms folkskolelärarinnor upprättad husmoderskola i Norrtäljetrakten. "Det ligger ju för övrigt", säga petitionärerna, "något ganska tilltalande i tanken, att området kring dessa kvinnors hem, där de undervisa och fostra samhällets ungdom, inför allas ögon ställes under detta samhälles speciella hägn".

Men — det är beklagligt att tanken därpå ens skall behöva uppstå.

Det verkligt nya i detta förslag är att man begär förordningar om ock ej endast ett "påvisande av betydelsen och nödvändigheten" av vissa åtgärder. Man gör framställningar om stadganden hur en bostad skall vara beskaffad för att anses "tjänlig", ej endast hur den "bör" vara inrättad. Kvinnornas hemställan att en kommun, som underlåtit vidtaga anbefallda åtgärder, under vissa förutsättningar skall kunna åläggas ersättningsskyldighet gent emot lära-

rinna (lärare), vilken genom mot henne (honom) begången våldsgärning åsamkats lidande eller skada, har ej heller förut framlagts till prövning.

Vare sig de i skrivelserna uttalade önskemålen och synpunkterna vinna beaktande eller ej, vare sig de framställda förslagen befinnas utförbara eller icke, så har det för kvinnorna varit en samvetssak att uttala sin mening. Och vårt hopp är, att vi ej skola ha sagt den förgäves.

Kvinnliga sakkunniga påyrkas.

Under december blevo inom ecklesiastikdepartementet elva sakkunniga tillkallade för att biträda vid fortsatt utredning av frågorna om den lägre tekniska undervisningen, fortsättningsskolan och den lägre handelsundervisningen samt det inbördes förhållandet mellan dessa olika undervisningsgrenar. Det är förslag från tre förutvarande kommittéer, som de sakkunniga fått i uppdrag att sammanjämka, och fastän i de föreliggande kommittébetänkandena såväl den kvinnliga ungdomens yrkesutbildning som dess husliga uppfostran beröras, ha några kvinnliga sakkunniga icke blivit tillsatta bland de elva, som uteslutande äro män, flertalet representerande olika undervisningsgrenar och yrken.

Med anledning härav har Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse ingått till Kungl. Maj:t med en skrivelse, vari med hänsyn till de föreliggande frågornas utomordentliga betydelse jämväl för den kvinnliga skolungdomens vidare utbildning hemställes att även representeranter för de kvinnliga sömnadsyrkena och det husliga arbetet beredas tillfälle att deltaga i utredningen.

Notiser från bokvärlden.

Mariamne av Maccabeernas ätt av *Anna Maria Roos*. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Rikt material och gedigen forskning ligger bakom denna historiska roman, som för oss in i Herodes den stores, Antonius' och den i makt växande Octavianus' tid. Tyngdpunkten i skildringen synes mig vara Antonius-Kleopatra-episoderna. Särskilt mästerlig är karaktärsbilden av Antonius, som i några situationer griper oss med det omedelbart upplevda makt.

Mariamne är ej vad man kallar en "spännande" bok, men — eller rättare: och — man har en sällsam förnimmelse av att den växer i värde för en, då man slutat själva läsningen. Allt klarare gestalta sig dessa personer för ens inre blick, allt mera se vi dem lösgöra sig från den bakgrund av samvetsgrant återgivna historiska detaljer, i vilka man vid första intrycket kanske kände dem liksom bundna, inramade. Vad man inom målarkonsten karakteriserar som djup och rumlighet blir vid närmare studium i hög grad karakteristiskt för förf:s framställningskonst. Skildringen är i ordets bästa mening perspektiviskt lagd — genom årtusenden. Vi känna skilda tidsflöden sorla igenom den utan att bringa varandra eller helhetsskildringen i oreda, vare sig det är forntidssågner, som huvud- eller bipersoner berätta för sin omgivning, eller vi bli stillsamma inför klangen av de flöjttoner, som under Aizels namnförklädning tala med förtäljarens stämma och liksom lägga hennes individuella dager, som skyar eller solblänk, över den fornhistoriska rundmålningen.

E F.

Carl Gustaf von Brinkman. En ungdomsbiografi från vänskapssentimentalitetens tidevarv av *Hilma Borelius*. Albert Bonniers förlag.

Ödets ironi har velat, att den mest pratsjuke av Sverges litterära ryktbarheter skulle få en levnadstecknare av den mest ordknappa pregnans i stilen. Ville man vara elak, kunde man få på tungan det gamla ordet om "att kosta krut på krankar", när man ser så mycken gedigen forskning och så mycken ädel stil nedlagd i en biografi över en så föga originell personlighet som Brinkman, även om han, för att tala med C. D. W., "i den epistolära genren", åtminstone kvantitativt sett, står så gott som oöverträffad inom vår litteraturhistoria. Men med all sitt samlarnä tillägg la Gjöwell och sin litet fjäskiga lejonjakt à la Johan Henrik Schröder, står Brinkman dock mottagande, refererande och förmedlande mitt i en så litterärt mättad miljö av allt vad dåtidens både Sverge och Tyskland hade ryktbarast, att man inte kan gå honom förbi, även om man sällan orkar helt läsa igenom hans ordrika epistlar. Han må för den kärve Hans Järta huvudsakligen ha varit "kärigen Brinkman" eller för ett vänligare omdöme ha trott sig som "den där själen, som flyger omkring i staden utan kropp" — slutomdömet torde dock bli, att

något tålde han skrattas åt,
men mera att hedras ändå.

Och den, som kunnat bli till så mycken tröst och hugnad för Tegnér under hans långa lidandesperiod som Brinkman blev, har redan därigenom rätt till vårt intresse.

Men allt detta gäller en annan tid av hans liv. Hilma Borelius har nu förstått avvinna hans dagböcker åtskilligt nytt, som gör att Brinkmans ungdomstid blir ett psykologiskt studium av stort värde, om också inte precis på det sätt man kanske väntat sig. Brinkman är ett slående exempel på hur folk kan miss-taga sig i omdömet om flydda perioder av sitt eget liv. Förmodligen ansåg han sig på äldre dagar stilenligt kunna fordra ett visst mått religiösa själsstrider av sig själv, innan han, som fått hela sin uppfostran inom trånga herrnhutarkretsar, kunnat bli den fritänkande världsman han blev. I själva verket finner dock läsaren det verkliga förhållandet mera stilriktigt, såsom man läser sig till det ur dagböckerna: att Brinkmans grunda natur aldrig tycks ha genomgått någon svårare kris i den vägen. Däremot ger dagboken roande inblickar i en flitig och allmänintresserad skolgosses liv inom brödräfsamlingens uppfostringsanstalter i Tyskland och inte minst i det, som förefaller ha givit anledningen

till den verkliga brytningen i Brinkmans ungdomsliv — konflikten med den despotiske fadern, som först fullständigt lämnar gossen i främmande händer och sedan ändå begär att få råda över hans framtid.

Totalintrycket blir, att man här verkligen har den blivande Brinkman framför sig med alla hans små relativt oskyldiga egenheter; först och främst den kringfladdrande erotiken, som tycks ha varit av samma slag som Nicolais i Nøddebo prästgård: "olycklig", därför att den aldrig visste vem av de många, som var den rätta. Man förstår nu både varför Brinkman blev ungarl och varför hans poesi alltid blev så jämförelsevis ordrik och innehållslös, som en skarp recension i en tysk tidskrift också mycket riktigt karakteriserade hans första samling poesi. Koncentration blev aldrig Brinkmans sak, men så mycket mera hans levnadtecknares, och just därför har förf. lyckats göra honom så rent av "rolig", att man ivrigt väntar på fortsättningen.

LYDIA WAHLSTRÖM

Fredrika = Bremer = Förbundets Fruktodlings- och Trädgårdsskola

APELRYD, adr. Båstad

börjar sin andra kurs den 1 mars.

Undervisning meddelas åt kvinnliga elever i trädgårdsodlingens olika grenar m. m. Prospekt erhålles och förfrågningar besvaras av

FÖRESTÅNDARINNAN, adr. Box 17 Båstad,
och å
FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS BYRÅ
Klarabergsgatan 48, Stockholm.

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilafdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material:

Svensk, Fransk och Bömisk Spetsstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

Till Skolhushåll,

som hushållsfröken eller husföreståndarinna sökes plats på nyåret av allvarligt fruntimmer, som sparsamt och med arbete och ordning kan sköta ett hem eller hushåll.

Svar till "A.-B", Karlstad p. r.

Ledig annonsplats!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS PLATSFÖRMEDLING.

Å platsförmedlingen finnas anmälda lärarinnor, lektionsgivare, in- och utländska, kontorister, värdinnor samt hushållsbiträden av olika slag.

Rikst. 27 62 Platsförmedlingen är öppen kl. 12—4. A. T. 48 16

Årgångar av Veckotidningen DAGNY 1908—1913

erhållas mot ett pris av kr. 2:50 för inb. ex., kr. 1:75 för häft. ex. å

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS BYRÅ,
48 Klarabergsgatan, 2 tr., Stockholm.

HEMTREVNAD

Praktisk tidning för hemmet

utgiven av **FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET**

Redaktör: FANNY EKENSTIERNA.

Utkommer med 40 åttasidiga n:r om året. Prenumerationspris: helt år kr. 1:80, halvår kr 1:—, kvartal kr. 0:60. Prenumeration sker å posten.

Innehåller berättelser och poem, levnadsteckningar, religiösa och etiska uppsatser, artiklar i diverse ämnen samt en rikhaltig praktisk avdelning.

Inbundna årgångar för 1912, 1913, 1914 och 1915 kr. 1:50 pr ex. samt för 1916 kr. 1:75 pr ex.

ANNONSER FÖR HERTHA

upptagas av

Fröken Ingeborg Bergström.

31 ÖSTERMALMSGATAN 31

Rikstel. 97 83.

Rikstel. 97 83.

Dr. ELIN BECKMANS Helluftinstitut

BARNHUSGATAN 12

Riks 105 52

A. T. Br. 45 52

Rådfrågningstid vard. $\frac{1}{2}$ 3—4.

Behandling medelst *helluft*, **diathermie**, *massage* och *gymnastik* av kronisk reumatism och gikt, neuralgier, frostsador (*obs.!* även ansiktet) och börjande ålderdomsbrand.

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av Fredrika-Bremer-Förbundet.

Redaktör: Ellen Kleman.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 3:50, varvid prenumeration sker direkt genom Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm. Icke-förbundsmedlemmar prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{4}$ år kr. 5:—; $\frac{1}{2}$ år kr. 2:75. — Lösnummer 35 öre. Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan II, Stockholm. Redaktionstid: måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3. Allm. T. 48 50, Riks 27 62. Expeditionen: kl. 11—4 varje söckendag. Allm. T. 48 16, Riks 27 62.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS SJUKKASSA

för bildade självförsörjande kvinnor.

Expeditionen: Klarabergsgatan. 48 II.

OBS.! Öppen endast tisdagar och fredagar kl. $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 1. OBS.!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

===== BYRÅ =====

48 KLARABERGSGATAN 48

Rikstel. 27 62. Allm. tel. 48 16. Upplyningsbyrån Allm. tel. 48 50. Öppen: 11—4
Upplysningar lämnas kostnadsfritt rörande kvinnliga arbetsområden, utbildningskurser, löne-
förhållanden m. m. För utredningar avgift enligt överenskommelse.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

SJUKSKÖTERSKEBYRÅ

BARNHUSGATAN 6 n. b.

Rikstelefon 68 98

Tel.-adr.: Sköterskebyrån.

Allm. telefon 82 11

Byrån mottager sjukbud hela dagen: pr telefon även nattetid.

Föreståndarinnan träffas säkrast $\frac{1}{2}$ 2— $\frac{1}{2}$ 4.

Innehåll:

Önskemål i äktenskapslagstiftningen. I. Av *Mathilda Staël von Holstein.*

Sophie Whitlock. Av *Sigrid Ulrich.*

Rösträttsföreningarnas centralstyrelsemöte.

Kringblick.

Skydd för ensamma lärarinnor.

Notiser från bokvärlden.

Ledig annonsplats!

Antracit

Genom beviljade licenser leverera vi nu *prima* Antracit m. fl. Kol- och Kokssorter fritt hemtransporterad. Rekvirera genast Edert vinterbehov!

OLAUS OLSSONS KOLIMPORT A.-B., Stockholm

Telefoner namnanrop: "OLAUS OLSSONS".